

Милош Маџан
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју
milosmacan67@gmail.com

Аријанов Дарије

Апстракт: У историографији дуго времена преовладава изразито негативна слика Дарија III, што је у великој мери последица пристрасности извора. Рад има за задатак да анализом текста Аријанове Анабазе покаже како је Флавије Аријан тенденциозно маргинализовао персијски отпор. Аријанови искази, по нашем схватању, нису измишљени, већ их је нарратив историчара Александрових освајања, попут Аристубула или Птолемеја, прилагодио потребама сопственог времена, те је тако Дарију припала улога главног антихероја. Кључне речи: Флавије Аријан, Анабаза, Дарије III, Александар Велики

Аријанова перспектива

Личност последњег Ахеменидског владара је дошла у фокус науке тек захваљујући Бријановим монографијама: *Histoire de l'Empire perse* (1996) и *Darius dans l'ombre d'Alexandre* (2003).¹ Ранија историографија је била изразито ненаклоњена Дарију III, што најбоље илуструје закључак Вилијема Вудтропа Тарна: »Дарије 'велики и божанствени' је плод фикције ... био је слаб деспот, кукаван и неуспешан.«² Бријан сматра да је за необјективну слику Дарија најзаслужнији Флавије Аријан. Пристрасност посебно долази до изражаја у Аријановој Анабази³ те тако и »негативна слика о Дарију преовладава кад год су историчари фаворизовали Аријана...«⁴

Ради што објективније анализе Аријановог дела, потребно је осврнути се на време у коме је стварао. Живео је у доба Трајанових похода и Хадријановог прохеленског режима, дакле у периоду када су се римски цареви идентификовали са Александром, а Парћане поистовећивали са Персијанцима.⁵ Поређење са Александром се врло често јавља у римским изворима: Јулије Цезар јадикuje пред Александровом статуом у Шпанији,

¹ У раду су коришћена издања на енглеском језику: BRIANT 2002; BRIANT 2015; CHARLES 2016, 52.

² TARN 1951, 58.

³ BRIANT 2002, 836.

⁴ BRIANT 2015, 104; сличан став налазимо у BADIAN 2000, 242.

⁵ BENNET 1997, 192.

јер до тада није починио ниједно дело које би се могло поредити са Александровим подвизима,⁶ Ливије велича римску врлину, која у његово време нестаје у раскоши и луксузу тврдећи да би она била довољна да порази Александра,⁷ док Амијан Марцелин свог главног протагонисту, Јулијана, пореди са Александром како би истакао Јулијанове врлине по којима он чак и надмашује Александра Великог.⁸ Сличан презир према страстима и лагодном животу је присутан и код Велеја Патеркула, који пореди Цезара и Александра, пре него што се овај препустио гневу и пићу.⁹ Управо ће се овај страх од луксуза одразити и на историчаре који пишу о Александру и Дарију.¹⁰ Писци хеленистичког и римског периода су настојали да реторичким умећем убеди читаоца у сопствену »истину«.¹¹ Може се рећи да је Дарије тако постао књижевна личност.¹² Дакле, Аријаново дело је само део ове традиције.¹³ Треба још истаћи да римски извори виде континуитет у јачању и паду моћних држава на истоку, те поистовећују Ахеменидску Персију са Парћанима или Сасанидима.¹⁴ И сам Аријан посматра догађаје на истоку управо кроз ову призму континуитета, што је и наговештено у његовој Анабази.¹⁵ Бријан поредећи Лукијана и Аријана долази до закључка да се Аријан суочио са захтевом да објасни како су Римљани у борби са Персијанцима претрпели толико мука и пораза.¹⁶

Верујем да је Аријан видео решење овог проблема у слабости Персијанаца и њиховог владара, те стога маргинализује персијски отпор. Управо вођен том тенденцијом умањује значај Мазеја, преко кога прилично лако прелази,¹⁷ док му је у 'вулгатској' традицији припало много значајније место.¹⁸

⁶ Suet. *Jul.* 7.

⁷ Livy 9.17–20.

⁸ Amm. Marc. 16.5.4–5.

⁹ Vell. Pat. 2.41.1–2.

¹⁰ BRIANT 2015, 207–208.

¹¹ HOWE 2021, 57.

¹² RUTZ 1984, 147.

¹³ OVERTOOM 2012, 209.

¹⁴ Dio Cass. 40.14.2–3; Amm. Marc. 23.6.2; Just. *Epit.* 41.4.

¹⁵ Arr. *Anab.* 2.6.

¹⁶ BRIANT 2015, 204.

¹⁷ Arr. *Anab.* 3.16, 4.18.

¹⁸ Diod. 17.55.1, 17.61.1–2; Plut. Alex. 32; Curt. 4.16. Сходно циљу, рад се неће бавити критичким проучавањем и упоређивањем Аријановог наратива са 'вулгатом'. Користећи овај метод, о Александровој владавини су већ написане бројне монографије попут: GREEN 1974, HAMMOND

Дарије, антихерој

Аријан нам говори да му је циљ да изложи на језику Хеладе врхунске подвиге, јер је Александар заиста први по оружју.¹⁹ На исти начин на који су римски писци користили Александра, као недостижног узора за све војсковође, како би поентирали и истакли врлине протагониста својих дела, тако је и Аријан користио Дарија како би Александрове врлине у контрасту са њим, што више дошле до изражаја. Још на самом почетку се прави јасна разлика између Даријеве неактивности и Алексадрове војничке природе, те Мемнон Рођанин изјављује да је опасно напасти Македонце јер их води Александар, а Дарије је далеко.²⁰ Александрова надмоћност је још више наглашена када сâм Александар у говору пред битку код Иса истакне да као војсковођа надмашује Дарија. Аријан му затим придаје и врлину скромности, јер се не размеће својим јунаштвом.²¹ Насупрот предузимљивог и неустрашивог Александра, који не ратује из мржње, већ жели да часно задобије Азију,²² имамо Дарија који по сваку цену жели да избегне сукоб и да рат оконча нечасним средствима, те је тако покушавао да подмити убице да убију Александра. Због тога је Александар Еропов бачен у тамницу,²³ а сумњало се и на самог лекара Филипа Акарнанца. Упркос Парменионовом писму упозорења, Александар је испио Филипов лек који му је спасао живот.²⁴

Једно од општитих места у Аријановом делу јесу саветодавне епизоде Пармениона, где Александар готово увек односи превагу у дебати и увек победоносно спроводи тактике којима се Парменион противио.²⁵ Искусан и веома поштован војсковођа даје младом краљу Александру савете, које он најчешће одбацује речима »Не равна се то ни са славом Македонаца ни са мојом одважношћу у опасностима«²⁶ или »Прихватио бих и ја ... да сам Парменион; пошто сам Александар, одговорићу (Дарију) како ћу одговорити.«²⁷ Тако одбија и Парменионов предлог да ступи у поморску битку са персијском флотом²⁸ или да пред битку код Гаугамеле нападне ноћу Дарија: »Срамно је украсти победу; Александар мора да победи на дањем светлу, без преваре.«²⁹ Ове епизоде јасно служе искључиво глорификовању Александрове ратничке способности.

1980, Bosworth 1988, Fuller 1998, Nawotka 2010, Папазоглу 2010. За подробан преглед види: Вујчић 2016.

¹⁹ *Агг. Anab.* 2.25.2: καὶ αὐτὸς ἄν, εἴπερ Παρμενίων ἦν, οὕτως ἔπραξεν, ἐπεὶ δὲ Ἀλέξανδρός ἐστιν, ἀποκρινεῖσθαι Δαρείῳ ἄπερ δὴ καὶ ἀπεκρίνατο.

²⁰ *Агг. Anab.* 1.18.

²¹ *Агг. Anab.* 3.10.2: αἰσχυρὸν εἶναι κλέψαι τὴν νίκην, ἀλλὰ φανερός καὶ ἄνευ σοφίσματος χρῆναι νικῆσαι Ἀλέξανδρον.

Кроз њих нам Аријан објашњава шта у ствари значи бити војсковођа вредан поштовања.³⁰ Аријан је од Александра стварао хомерског јунака, те је супротност са Даријевим манама омогућавала јасније уочавање Александрових врлина.³¹ Дакле, наспрам Александра налази се Дарије који је потпуно несигуран у себе и »одсечен од стварности«³², » верује у оно у шта жели да верује, усредсређен је на свој раскошни начин живота чак и на бојном пољу и први бежи кад наступи криза«³³. Упркос сопственом мишљењу, прихвата савете ласкаваца, напушта равницу код Сохе и одлази у планине Киликије, чиме је Александру донео »победу без муке.«³⁴ Занимљиво је приметити, да иако Аријан критикује Дарија због тога што је довео војску на неповољан терен, Александру не упућује критике када се нашао на терену који је омогућио Глаукији да опколи македонску војску, док је она опседала Лангара у Пелију.³⁵ У овој епизоди је Дарије постао не само Александров антихерој, већ и Аминтин. Аминта Антиохов је био македонски пребег који је трезвено саветовао Дарија да не напушта равницу код Сохе у којој ће бројчана надмоћ његове војске доћи до изражаја.³⁶ Епизода не само да показује Александрову супериорност над Даријем, већ и супериорност Македонаца, оличених у Аминти у односу на персијског владара и његове племиће. За разлику од Александра, Дарије чак и када крене у поход, не одриче се луксуза ни у рату. Аријан каже да је у Дамаск послао »највећи део свог блага и онога што је за ракошан живот потребно великом краљу чак и на бојном пољу«.³⁷

»Искусан војсковођа се никада не би борио на бојишту код Иса, уског и непогодног за коњицу, која је била персијска главна снага.«³⁸ Ипак пажљивим читањем Аријановог текста може се извући закључак да је Дарије имао остварљиву тактику. Желео је да стави македонску фалангу у што незавиднији положај. Иако неприступачност терена на коме се одиграла битка код Иса Аријан не наглашава у тој мери као

³⁰ BRIANT 2015, 133.

³¹ LIOTSAKIS 2019, 172–179.

³² BADIAN 1985, 430.

³³ RUTZ 1984, 147.

³⁴ Αγγ. *Anab.* 2.6.4. ἀλλὰ Ἀλεξάνδρῳ τε καὶ τοῖς ἄμφ' αὐτὸν εὐμαρῶς τὴν νίκην παρέδωκεν.

³⁵ Αγγ. *Anab.* 1.5.

³⁶ Αγγ. *Anab.* 2.6.

³⁷ Αγγ. *Anab.* 2.11.10: τὸν τε χρημάτων τὰ πολλὰ καὶ ὅσα ἄλλα μεγάλῳ βασιλεῖ ἐς πολυτελεῖ διαίταν καὶ στρατευομένῳ.

³⁸ BADIAN 2000, 256

нпр. Полибије,³⁹ ипак описујући ток битке бележи⁴⁰ да Македонци нису били у стању да задрже чело фаланге у поретку. Јавили су се процепи у формацији које су искористили грчки најамници. Такође наводи да је фаланга била на гласу као непобедива, те можемо закључити да је Дарије био упозорен на македонску фалангу. Аријан још наводи да је Дарије наредио да се ископају шанци, где год је био могућ газ преко реке, чиме је додатно отежао кретање непријатељске војске. Босворт процењује битку код Иса као највећи изазов за македонску фалангу. Штавише, сматра да је у питању иста тактика која је донела победу Римљанима у 2. веку пре Христа.⁴¹

Када је Дарије стигао до Иса са својом војском, затекао је македонске рањенике, које је окрутно мучио и убио,⁴² док се Александар достојно понашао према Даријевој породици заробљеној након битке код Иса, а пружао је заштиту и Персијанцима који су пребегли од Дарија. Чак и када је Александар спалио Персепољ, Аријан који одбацује пропагандну осветничку причу,⁴³ врло је умерен у осуди оваквог поступка.⁴⁴

Пред битку код Гаугамеле, Дарије је најпре у два наврата покушао да преговорима реши рат и избегне борбу. На прво писмо, којим је Дарије покушао да склопи мир и издејствује слободу за своју породицу заробљену у бици код Иса, Александар одговара одважно, оптужујући Дарија да је на нечастан начин дошао на престо.⁴⁵ Иако су обе епизоде несумњиво део пропаганде,⁴⁶ посебно је занимљиво друго писмо које указује да је Дарије тек по пропасти преговора, започео припреме за одлучујућу битку.⁴⁷ Аријан наглашава да је персијска војска морала у току ноћи остати у бојном поретку јер Даријев логор није био ваљано утврђен,⁴⁸ за разлику од македонске војске којој Александар наређује да се одмара и мирно обедује.⁴⁹ Непрописно постављен логор и Даријева вишемесечна неактивност је потпуно у контрадикторности са оним што

³⁹ Polyb. 12. 20.

⁴⁰ Arr. *Anab.* 2.10.

⁴¹ Bosworth 1988, 61; Briant 2015. 440.

⁴² Arr. *Anab.* 2.7.

⁴³ Squillace 2018, 150–151.

⁴⁴ Arr. *Anab.* 3.17.

⁴⁵ Arr. *Anab.* 2.14.

⁴⁶ Squillace 2018, 155.

⁴⁷ Arr. *Anab.* 2.25; Briant 2015, 263.

⁴⁸ Arr. *Anab.* 3.11.

⁴⁹ Arr. *Anab.* 3.10.

нам Аријан даље пренеси. Из његовог описа персијске војске може се закључити да су биле предузете опсежне припреме, а Аристобул бележи да је након битке пронађен и Даријев написан распоред војске.⁵⁰ Посебно је поравнан и терен да би српоносна кола била што ефикаснија против македонске фаланге.⁵¹

Аријан је од Дарија створио универзалног антихероја, те га пореди и са краљем Пором, Александровим достојним противником, наглашавајући да је Пор начинио многе подвиге, »а не као велики краљ Дарије, који је међу својима био први у бекству, него се борио све док се и најмањи број Индијаца задржао у боју.«⁵² Било да Аријан паралелно посматра Дарија и Александра или Александра и Пору, Александар је приказан као »савршен краљ«⁵³ у првом случају због контраста, а у другом јер Пор и Александар поседују сличне врлине, баш оне које Александра чине херојем.

Неустрашиви Александар и плашљиви Дарије

Према верзији догађаја коју нам доноси Аријан,⁵⁴ Дарије је био слаб и плашљив војсковођа који је на први знак опасности напуштао своју војску и давао се у безглав бег, остављајући за собом и владарске инсигније и своју породицу. У бици код Гаугамеле, »већ давно застрашеном Дарију нашле су се пред очима све страхоте рата и он се први окренуо и дао у бекство.«⁵⁵ Дарије бежи пред Александром и у Медији, како би избегао битку јер му нису пристигли контингенти Скита и Кадушана.⁵⁶ Али, не бежи само Дарије, већ се код Иса разбежало читаво лево крило персијске војске,⁵⁷ а код Гаугамеле страх је обузео и персијске коњанике због Аретовог напада.⁵⁸ Упркос томе, Аријан критикује само Дарија

⁵⁰ Arr. *Anab.* 3.11.

⁵¹ Arr. *Anab.* 3.13.

⁵² Arr. *Anab.* 5.18.4: Πῶρος δὲ μεγάλα ἔργα ἐν τῇ μάχῃ ἀποδειξάμενος μὴ ὅτι στρατηγῶν, ἀλλὰ καὶ στρατιώτου γενναίου... οὐχ ἥπερ Δαρείος ὁ μέγας βασιλεὺς ἐξάρχων τοῖς ἀμφ' αὐτὸν τῆς φυγῆς ἀπεχώρει, ἀλλὰ ἔστε γὰρ ὑπέμενέ τι τῶν Ἰνδῶν ἐν τῇ μάχῃ ξυνεστηκός, ἐς τοσόνδε ἀγωνισάμενος.

⁵³ BRIANT 2015, 154.

⁵⁴ Arr. *Anab.* 2.11.

⁵⁵ Arr. *Anab.* 3.14: καὶ πάντα ὁμοῦ τὰ δεινὰ καὶ πάλαι ἤδη φοβερῶ ὄντι Δαρείῳ ἐφαίνετο, πρῶτος αὐτὸς ἐπιστρέψας ἔφευγεν.

⁵⁶ Arr. *Anab.* 3.19.

⁵⁷ Arr. *Anab.* 2.10.

⁵⁸ Arr. *Anab.* 3.14.

због његовог »срамног бекства«. ⁵⁹ Штавише, бежање пред Александром се може сматрати општим местом у Аријановој Анабазис: Приликом проласка кроз Киликијска врата, Александар је заузео теснац својом личном храброшћу, јер су стражари напустили своје положаје чим су га видели, што је утицало да Арсам напусти Тарс без борбе, иако је претходно био чврсто решен да очува град у персијским рукама. ⁶⁰ Пред битку код Гаугамеле, Александар је на челу краљевске иле, уз један одред хетера и одред Пеонаца, као претходником, само својом појавом нагнао у бег 1000 персијских коњаника. ⁶¹ Натерао је у бег и Ускијце. ⁶² Ниједном од ових бекстава Аријан не упућује оштре критике, као што то чини у Даријевом случају. Аријанове критике упућене Дарију су вероватно последица његовог схватања да краљ има највећу одговорност, што илуструје у својој уводној речи када говори о поузданости Птолемеја као историјског извора. ⁶³

Аријанова пристрасност нарочито долази до изражаја ако упоредимо Дарија са Мемноном Рођанином, једним од Александрових »достојних противника«. Мемнон је један од грчких плаћеника који су учествовали у бици на Гранику и у ратном већу предлаже тактику спаљене земље. ⁶⁴ Персијски сатрапи су ово одбили и доживели су пораз у бици. Аријан недвосмислено указује на то да Александар није имао милости према грчким плаћеницима који су остали на бојном пољу. ⁶⁵ Њихов вођа се није налазио међу њима (осим ако се није спасао сакривши се међу мртвима, јер је по речима Аријана то био једини начин да неко од плаћеника остане жив). Или се Мемнон дао у бег чим је персијска коњица потучена, напустивши своје плаћенике? Мемнон је наставио да пружа отпор у Халикарнасу. Присиљен да напусти град, подметнуо је пожар. ⁶⁶ Покушао је да дејствује ратном флотом у Егејском мору, но умро је у току опсаде Митилене, не освојивши град. ⁶⁷ Дакле, Мемнон је претрпео два пораза, код Граника и Халикарнаса, оба пута је побегао и умро је у току дејствовања ратном флотом које није навело Александра да одустане од даљег наступања према истоку. Ипак, Аријан Мемнона не осуђује због

⁵⁹ Arr. *Anab.* 3.1.

⁶⁰ Arr. *Anab.* 2.4.

⁶¹ Arr. *Anab.* 3.8.

⁶² Arr. *Anab.* 3.17.

⁶³ Arr. *Anab.* Intro 1–2.

⁶⁴ Arr. *Anab.* 1.12.

⁶⁵ Arr. *Anab.* 1.16.

⁶⁶ Arr. *Anab.* 1.23.

⁶⁷ Arr. *Anab.* 2.1.

његових бекстава. Дарије је са друге стране, такође два пута поражен, код Иса и Гаугамеле, оба пута је побегао са бојног поља и на крају је убијен у току неуспешног покушаја да окупи још једну војску.

Даријева и Александрова смрт

Дарије је издан од својих најближих људи. Уз Дарија остају само Артабаз са својим синовима и хеленски најамници. Видевши да му не могу помоћи и они га напуштају и препуштају на милост и немилост Бесу. На крају су Набарзан и Барсаент изболи Дарија бодежима и оставили га да сконча.⁶⁸ Аријан даје један осврт на Даријев живот, који је у његовим очима био само један дуг низ невоља који се завршио мучким убиством. Убиство су починили баш његови најближи рођаци и сарадници. Аријан Дарију не признаје ниједну врлину. Каже да се није показао рђавим владарем и тиранином само зато што за то није имао прилике.⁶⁹ Међутим, сам Аријан нам даје довољно информација да можемо закључити да је било Даријевих поданика који су му остали верни упркос македонској опасности, те је тако Александар казнио Соле за проперсијско држање глобом од 200 таланата.⁷⁰ Александар је и Артабаза наградио за лојалност коју је овај показао према Дарију.⁷¹ Даријево тело је Александар послао у краљевску гробницу у којој су се налазили пређашњи персијски краљеви,⁷² а казнио је Беса за његово злодело. Читава ова епизода представља Александра као великог и милосрдног победника и Дарија као »поштеног губитника,«⁷³ што се веома често среће у делима античких историчара: Херодот нам говори о односу Кира и Креза,⁷⁴ а Цезар оплакује Помпејеву смрт.⁷⁵ Ове романтичарске приче настају да би пре свега величале победника. Александар надмашује Дарија и у смрти. Док је Дарије умирао сам и напуштен од свих, многи људи су желели да на силу обиђу Александра по последњи пут.⁷⁶

⁶⁸ Arr. *Anab.* 3.21.

⁶⁹ Arr. *Anab.* 3.22.

⁷⁰ Arr. *Anab.* 2.5.

⁷¹ Arr. *Anab.* 3.23.

⁷² Arr. *Anab.* 3.22.

⁷³ BRIANT 2015. 9

⁷⁴ Hdt. 1, 86–89.

⁷⁵ Plut. *Vit. Caes.* 48.

⁷⁶ Arr. *Anab.* 7.26.

Закључак

Флавије Аријан се нашао пред сложеним задатком, да објасни зашто је Александар за тако кратко време покорио Персију, а Римљанима Парћани толико дуго времена задају тешкоће. Тежећи да на најбољи могући начин одговори на постављено питање, а истовремено што упечатљивије истакне Александрове врлине, како би га одбранио од оптужби на рачун његовог карактера,⁷⁷ од Дарија је начинио универзалног антихероја Александрове епопеје, што нарочито постаје очигледно упоређивањем Дарија са Александром или са Александровим »достојним противницима« попут Мемнона или Пора. Сходно томе Аријан је бирао које ће информације употребити из својих извора и настојао је да контролише на који начин ће их читаоци схватити.⁷⁸ Ипак, како то примећује Бријан: »Дарије је био једини монарх који је могао да се пореди са македонским освајачем.«⁷⁹

Извори:

Arrian, *Anabasis*, translated by E. Iiff Robson, volume I, II, London-Cambridge-Massachusetts: Harvard University Press, 1967.

Dio's *Roman History*, VIII, translated by Earnest Cary, London-New York: The Loeb Classical Library, 1925.

Flavije Arijan, *Pohod Aleksandra Velikog*, prevod Dejan Acović, Beograd: Dereta, 2015.

Gaj Velej Paterkul, *Rimska Povijest*, preveo i priredio Josip Miklič, Zagreb: Biblioteka Latina et Graeca, 2006.

Historical sources in translation, Alexander the Great, translated by Waldemar Heckel and J.C. Yardley, Malden-Oxford-Victoria: Blackwell publishing, 2004.

Justinus: *Epitome of Pompeius Trogus' "Philippic histories"*, translated by Rev. J.S.Watson (<http://attalus.org/info/justinus.html>) 23. 10. 2021.

Kvint Kurcije Ruf, *Povijest Aleksandra Velikog makedonskog kralja*, preveo i priredio Josip Miklič, Zagreb: Izdanja Antibarbarus d.o.o, 2002.

Livy, *From Founding of the City*, translated by Canon Roberts, доступно на: https://en.wikisource.org/wiki/From_the_Founding_of_the_City

⁷⁷ BRIANT 2015, 133; PELTONEN 2019, 107–115.

⁷⁸ HOWE 2021, 57.

⁷⁹ BRIANT 2015, 123.

(приступљено 25. 10. 2021.)

Plutarh, *Usporedni životopisi*, III, ur. Zdravko Židovec, Zagreb: August Cesarec, 1988.

Polybius, *Histories*, translated by William Roger Paton, доступно на: <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Polybius/home.html>
(приступљено 20. 10. 2021.)

Suetonius, I, translated by J. C. Rolfe, Cambridge-Massachusetts-London: The Loeb Classical Library, 1979.

Амијан Марцелин, Историја, превод Миленa Милин, Нови Сад: Просвета, 1998.

Диодор са Сицилије, Историјска Библиотека, превод Маријана Рицл, Нови Сад: Матица српска, 1998.

Херодотова Историја, превео Милан Арсенић, Београд: Дерета, 2009.

Литература:

BADIAN 1985 = E. Badian, »Alexander in Iran « у *Camb. Hist. Iran* II, 1985, 420–502.

BADIAN 2000 = E. Badian, »Darius III«, *Harvard Studies in Classical Philology* 100 (2000), 241–267.

BENNETT 1997 = J. Bennett, *Trajan, Optimus Princeps*, London-New York: Routledge, 1997.

BOSWORTH 1988 = A. B. Bosworth, *Conquest and empire, the reign of Alexander the Great*, Cambridge-New York-Melbourne: Cambridge University Press, 1988.

BRIANT 2002 = P. Briant, *From Cyrus to Alexander. A History of the Persian Empire*, Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 2002.

BRIANT 2015 = P. Briant, *Darius in the shadow of Alexander*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2015.

CHARLES 2016 = M. Charles, »Two notes on Darius III«, *The Cambridge Classical Journal* 62 (2016), 52–64.

FULLER 1998. = J. F. C. Fuller, *The generalship of Alexander the Great*, Ware: Wordsworth Editions, 1998.

GREEN 1974 = P. Green, *Alexander of Macedon 356-323. A historical biography*, Middlesex-Victoria-Ontario: Penguin Books, 1974.

- HAMMOND 1980 = N. G. L. Hammond, *Alexander the Great, King, Commander and Statesman*, Bristol: Bristol Classical Press 1980.
- HOWE 2021 = T. Howe, »The 'pursuit' of kings: Imitatio Alexandri in Arrian's Darius and Bessos 'Chase scenes'« у *Alexander the Great and Propaganda*, London-New York: Routledge, 2021, 54–71.
- LIOTSAKIS 2019 = V. Liotsakis, *Alexander the Great in Arrian's Anabasis*, Berlin/Boston: de Gruyter, 2019.
- NAWOTKA 2010 = K. Nawotka, *Alexander the Great*, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- OVERTOOM 2012 = N. L. Overtoom, »A Roman tradition of Alexander the Great counterfactual history«, *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* 52/3 (2012), 203–212.
- PELTONEN 2019 = *Alexander the Great in the Roman Empire, 150 BC to AD 600*, London-New York: Routledge, 2019.
- RUTZ 1984 = W. Rutz, »Das Bild des Dareios bei Curtius Rufus« *Würzburger Jahrbücher für die Altertumswissenschaft* N.F. 10 (1984), 147–59.
- SQUILLACE 2018 = G. Squillace, »The subtle and red line between reality and fiction: Alexander and his 'Propaganda Machine'«, у K. Nawotka, R. Rollinger, J. Wieshöfer, A. Wojciechowska (уред.), *The Historiography of Alexander the Great*, *Classica et Orientalia* 20, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 149–157.
- TARN 1951 = W. W. Tarn, *Alexander the Great, Volume I: »Narrative«*, Cambridge: Cambridge University Press, 1951.
- Вујчић 2016 = Н. Вујчић, »Слика Александра Великог у западној историографији од Дројзена до Босворта«, у Р. Васић, С. Ферјанчић, С. Бошков, К. Марицки Гађански (уред.), *Антика и савремени свет*, Београд: Друштво за античке студије Србије, 2016, 60–84.
- Папазоглу 2010 = Ф. Папазоглу, *Историја хеленизма*, Београд: Српска књижевна задруга 2010.

Miloš Macan
University of Belgrade
Faculty of Philosophy
Department of history

Arrian's Darius

Abstract: For a long time an unfavourable image of Darius III prevailed in historiography, which is largely a consequence of the source bias. The purpose of this paper is to analyze the text of Arrian's *Anabasis* in order to show how Flavius Arrian tendentiously marginalized the Persian resistance. Arrian's accounts, in my view, are not his own inventions. He rather adapted the narrative of Alexander historians, such as Ptolemy or Aristobulus, to the requirements of his own time, thus assigning to Darius III the role of main antihero.

Key words: Flavius Arrianus, *Anabasis*, Darius III, Alexander the Great